

Het elektronische overheidsbesluit

Prins, J.E.J.

Published in:
Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht

Publication date:
2001

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Prins, J. E. J. (2001). Het elektronische overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen. *Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht*, (7), 187-191.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Prins, J.E.J. (2001). Het elektronische overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen.
Verschenen in: *Nederlands tijdschrift voor bestuursrecht*, (7), 187-191

Het elektronisch overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen

J.E.J. Prins¹

1. Inleiding

Op 18 april 2001 presenteerde de Nederlandse wetgever een voorstel tot wijziging van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) waarmee de mogelijkheid wordt geschapen het proces rondom de afgifte van besluiten ook elektronisch af te handelen.² Met de voorgestelde aanpassing loopt Nederland in de pas met de ontwikkelingen in enkele andere landen. Uiteindelijk willen al deze landen met de stap naar een elektronisch overheidsbesluit de ontwikkeling van het concept 'elektronische overheid' verder vormgeven.³ In deze bijdrage wordt verslag gedaan van een rechtsvergelijkend onderzoek naar wetgeving inzake elektronische overheidsbesluiten. Het onderzoek is verricht binnen het NWO-stimuleringsprogramma ITeR.⁴

De analyse van de situatie in vier landen (Verenigde Staten, Noorwegen, Frankrijk en Duitsland) geeft een beeld van de diversiteit in aanpak bij de juridische inbedding van elektronische overheidsbesluiten. Bij de ontwikkeling en de te maken keuzes speelt onder meer de vormgeving en inbedding van de bestuurlijke organisatie, de wetgevingstraditie van de betreffende landen alsmede de overheidscultuur (waaronder een open vizier voor het al dan niet doorvoeren van veranderingen) een doorslaggevende rol.

2. Een achterblijver: Frankrijk

Daar waar we constateren dat in de Verenigde Staten, Noorwegen en Duitsland wetgeving is aangepast dan wel concrete plannen tot aanpassing van de relevante bepalingen op tafel liggen, is in Frankrijk nog geen enkel initiatief van de wetgever te bespeuren. Zelfs in het langverwachte ontwerp voor een zogenaamde wet betreffende de Informatiesamenleving (*Project de Loi sur la Société de l'Information*) dat in juli 2001 werd gepresenteerd, wordt met geen woord gerept over het elektronisch overheidsbesluit.⁵ Dit is opvallend, omdat in diverse beleidsplannen juist wel uitdrukkelijk wordt aangedrongen op het realiseren van een elektronische afhandeling van overheidsprocedures (zogenaamde *téléprocédures*).⁶ In sommige opzichten gaat deze ontwikkeling zelfs zo ver dat op 1 mei 2001 een wet van kracht werd, welke bedrijven met een omzet van meer dan 100 miljoen franse francs verplicht om de administratieve procedure rondom

¹ Hoogleraar Recht en Informatisering, Centrum voor recht, bestuur en informatisering, Katholieke Universiteit Brabant (J.E.J. Prins@kub.nl).

² Zie de bespreking door F. van Ommeren elders in dit nummer. De tekst is beschikbaar via: <http://www.minjus.nl/a_beleid/thema/digiwet/introwet.htm>

³ Zie hierover: *Designing E-Government. On the Crossroads of technological Innovation and Institutional Change*, ed. J.E.J. Prins, Kluwer Law International, The Hague/Boston 2001

⁴ M. Eifert, C. Giroit, M. Groothuis, J.E.J. Prins, W. Voermans, *Taking Administrative Law to the Digital Era. Regulatory Initiatives in France, Germany, Norway and the US*, Den Haag Sdu 2001.

⁵ Beschikbaar via: <<http://www.lsi.industrie.gouv.fr>>

⁶ Ondermeer in het "Programme d'action gouvernemental pour l'entrée de la France dans la Société de l'Information" (PAGSII) van januari 1998.

Prins, J.E.J. (2001). Het elektronische overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen.
Verschenen in: *Nederlands tijdschrift voor bestuursrecht*, (7), 187-191

hun BTW-afdracht elektronisch af te handelen. Een papieren afhandeling wordt niet langer geaccepteerd.

De in de inleiding genoemde ITeR-studie laat zien dat de volstreekte radiostilte in Frankrijk inzake de noodzakelijk juridische grondslag voor elektronische overheidsbesluiten voor een belangrijk deel te maken heeft met het nogal conservatieve karakter van het administratieve recht en de voor het administratieve recht verantwoordelijke beleidsmakers. Men is niet snel genegen naar aanleiding van (technologische) veranderingen en uitdagingen de relevante wetgeving aan te passen. Geconcludeerd wordt dat het zeer wel mogelijk is dat de hoogste administratieve rechter – de *Conseil d'Etat* – zal zijn die als eerste de juridische weg baant voor elektronische overheidsbesluiten. In het verleden heeft de *Conseil d'Etat* laten zien zich zeker over de status van nieuwe communicatiemiddelen onder het administratieve recht te willen uitlaten. Dit resulteerde overigens in zowel progressieve als in conservatieve beslissingen. Vermeld moet ook worden dat conform het Franse systeem weinig ruimte is voor een wisselwerking tussen publiek en privaatrecht, in die zin dat bij gebreke van een concrete aanwijzing in het administratieve recht deze leemte met behulp van het civiele recht kan worden geïnterpreteerd. De verwachting is overigens wel dat de wetswijzigingen die momenteel in het Franse privaatrecht worden doorgevoerd ten behoeve van een adequaat juridisch raamwerk voor elektronische handel, hun invloed zullen hebben op het administratieve recht en een discussie over een eventuele aanpassing daarvan stimuleren.

3. Een decentrale aanpak: de Verenigde Staten

Van de landen waar inmiddels wel wetgevende activiteiten op stapel staan, kan allereerst worden gewezen op de traditionele 'koploper' in de (juridische) ontwikkelingen op het terrein van ICT: de Verenigde Staten. Hier liggen de initiatieven duidelijk niet op een centraal niveau. Kenmerkend voor de ontwikkelingen in de VS is dat iedere specifieke organisatie zijn eigen individuele plannen trekt en daartoe ook de benodigde wettelijke regels aanpast. Een centrale regeling waarin algemene bepalingen worden neergelegd voor elektronische overheidsbesluiten treffen we hier dus niet aan. Ook is er op federaal niveau geen jurisprudentie die een nader licht werpt op de status van elektronische communicatie onder de Administrative Procedure Act. Juist vanwege de versplinterde aanpak, wordt in enkele rapporten geconcludeerd dat de VS zeker niet, zoals overigens wel vaak wordt gesuggereerd, voorop loopt in de uitbouw van elektronische overheidsdiensten. Voor een optimaal voorbeeld van hoe een elektronische overheid eruit dient te zien, moet men zeker niet naar de VS, zo werd recent in de Government Finance Review geconcludeerd.

In de voornoemde rechtsvergelijkende studie is naar twee organisaties gekeken die een elektronische afhandeling van hun diensten hoog in het vaandel hebben staan. Het betreft de Internal Revenue Service (IRS) en het United States Patent and Trade Mark Office (USPTM). De IRS heeft een voorziening waarmee *e-filing* van belastingaangiften tot de mogelijkheden behoort. Deze stap heeft echter niet in nadere regelgeving geresulteerd. De operatie bleef beperkt tot het nemen van bepaalde technische voorzieningen (zoals voor de elektronische identificatie van belastingplichtigen). Om redenen van privacybescherming alsmede confidentialiteit bleek het voor de IRS voorsnog ook niet mogelijk de afhandeling van belastingen volledig elektronisch te laten verlopen. Momenteel is uitsluitend het eerste traject van de procedure (de aangifte door de burger) van een elektronische variant voorzien.

Het US Patent and Trade Mark Office is weer een stap verder en heeft naar eigen zeggen voor alle procedures die bij deze organisatie moeten worden afgehandeld een elektronische variant. Daarbij maakt men gebruik van elektronische handtekeningen, waartoe in 1999 § 2.33 section d

Prins, J.E.J. (2001). Het elektronische overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen.
Verschenen in: *Nederlands tijdschrift voor bestuursrecht*, (7), 187-191

van de (37 CFR, part II) Trademark Law Treaty Implementation Act is aangepast. Echter, nadere additionele maatregelen om de betrouwbaarheid van en het vertrouwen in de elektronische communicatie te verhogen zijn niet genomen.

4. Een centrale aanpak: Noorwegen en Duitsland

Een geheel andere aanpak wordt in Noorwegen en Duitsland voorgestaan.⁷ In beide landen opteert de wetgever voor het treffen van een algemene regeling waarin de belangrijkste uitgangspunten voor de elektronische afhandeling van overheidsbesluiten worden neergelegd.

In Noorwegen zou naar verwachting in augustus 2001 een wetsvoorstel bij het Parlement worden ingediend, als onderdeel van een omvattend pakket aan maatregelen om zowel het privaatrecht als het administratief recht aan te passen aan de ontwikkelingen van elektronische communicatie. Middels dit *E-Regelprosjektet* wordt de wet welke regels voor administratieve procedures stelt, aangepast.⁸ In Duitsland is op 16 juli 2001 het *Entwurf eines Dritten Gesetzes zur Aenderung verwaltungsverfahrensrechtlicher Vorschriften* gepresenteerd.⁹

Noorwegen kiest duidelijk voor een benadering waarbij bestaande termen zoveel mogelijk functioneel worden geïnterpreteerd, dat wil zeggen dat expliciet duidelijk wordt gemaakt dat onder termen als 'geschrift' en 'handtekening' ook de elektronische variant wordt verstaan. Bij deze aanpak verwijst de Noorse wetgever naar de systematiek van de Uncitral Model Law on Electronic Commerce uit 1996. Ter voorbereiding van het wetsvoorstel heeft de Noorse wetgever alle termen geïnventariseerd welke in een elektronische omgeving tot interpretatieproblemen (kunnen) leiden en naar aanleiding daarvan voor ieder van deze termen gekeken in hoeverre de introductie van de elektronisch pendant van het overheidsbesluit tot een andere definitie of omschrijving van de termen noodzaakt. Kortom: de Noorse aanpak is primair een kwestie van aanpassing van de gehanteerde terminologie. Het betreft dan termen als 'document', 'afschrift', 'schriftelijk', 'informerer', 'openbare aankondiging' en 'ondertekend'.

In Duitsland bewandelt de wetgever de weg van een introductie in de relevante wetgeving - VwVfG - van enkele specifieke bepalingen waarmee expliciet wordt aangegeven dat ook een elektronische afhandeling van een overheidsbesluit mogelijk is, op voorwaarde dat de betreffende overheidsorganisatie heeft aangegeven dat deze weg openstaat. Hiermee komt het Duitse voorstel duidelijk overeen met de aanpak van de Nederlandse wetgever. Alhoewel dat momenteel nog niet duidelijk is, is de verwachtingen dat de Duitse wetgever evenals in het Nederlandse voorstel, bepaalde administratieve procedures zal uitsluiten van een elektronische variant.

5. De Duitse aanpak nader bekeken

In de Duitse doctrine wordt in meerderheid aangenomen dat elektronische overheidsbesluiten ook zonder de wetswijziging rechtsgeldig zijn. Het huidige artikel § 10 VwVfG (federale wet inzake administratieve procedures) stelt expliciet dat administratieve procedures niet zijn onderworpen aan formele vereisten tenzij expliciet anders is aangegeven. De procedures dienen op een eenvoudige, efficiënte en functionele wijze te worden uitgevoerd en afgehandeld, aldus de bepaling. Het wordt aan de betreffende overheidsinstelling overgelaten welke wijze van

⁷ Waarbij voor Frankrijk de verwachting is dat op het moment dat de wetgever tot een concrete aanpassing van wetgeving overgaat, ook hier voor een algemene regeling gekozen zal worden.

⁸ E-Regelprosjektet om teilrettelegging for elektronisk kommunikasjon I lovverker. Te vinden op: <<http://odin.dep.no/nhd/norsk/publ/rapporter/024011-220007/index-dok000-b-n-a.html>>

⁹ Beschikbaar op: <<http://www.im.nrw.de>>

Prins, J.E.J. (2001). Het elektronische overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen.
Verschenen in: *Nederlands tijdschrift voor bestuursrecht*, (7), 187-191

afhandeling het meest geschikt is, waarbij ook een elektronische afhandeling tot de mogelijkheden behoort.

Met deze flexibele bepaling zijn in Duitsland echter zeker niet alle problemen ten aanzien van de elektronische afhandeling van overheidsbesluiten de wereld uit. Er zijn enkele duizenden meer specifieke wettelijke regelingen (3800 volgens een recente telling) die impliciet dan wel expliciet de voorwaarde van een schriftelijk document, een schriftelijke ondertekening, de fysieke aanwezigheid van de burger bij het indienen van stukken dan wel het indienen van originele documenten stellen. In het licht van het Duitse federale systeem zijn juist deze, veelal meer lokale, regelingen van groot belang voor de inrichting van het administratieve systeem en daarmee voor het succes of falen van elektronische overheidscommunicatie.

Maar afgezien daarvan, betreft de aanpassing van de federale wet inzake administratieve procedures vooral een kwestie van rechtszekerheid: bij afwezigheid van voldoende duidelijke jurisprudentie¹⁰ wordt met de wetwijziging expliciet vastgesteld dat ook een elektronische communicatie tot de mogelijkheden behoort. Daarbij wordt tevens aangegeven dat een elektronisch document voorzien van een gekwalificeerde handtekening (zoals gedefinieerd in de Duitse wet betreffende elektronische handtekeningen) dezelfde status heeft als een wettelijk omschreven 'schriftelijk' document. In dezelfde bepaling (artikel 37, onder 3a VwVfG-E) staat dat een overheidsinstelling een burger dient te informeren indien het een door deze burger elektronisch verzonden document niet in behandeling neemt, waarbij de overheid deze burger tevens moet aangeven om welke redenen het elektronisch document wordt geweigerd. Heeft de overheid eenmaal de beslissing genomen om op elektronische wijze de besluiten af te handelen, dan kan het een dergelijke wijze van handelen vervolgens uitsluitend nog om technische redenen weigeren dan wel omdat in bepaalde situaties niet aan een formeel vereiste (concreet: de hierna te bespreken specifieke eisen ten aanzien van de elektronische handtekening) is voldaan.

Een overheidsorganisatie kan pas een besluit op elektronische wijze aan een burger kenbaar maken als deze laatste heeft aangegeven deze wijze van communicatie op prijs te stellen. Daarbij worden geen nadere vereisten gesteld aan de wijze waarop de burger dit kenbaar dient te maken. Een overheidsorgaan is dus verplicht een besluit in een papieren versie te verstrekken zolang een burger of bedrijf niet heeft aangegeven dit besluit langs elektronische weg te willen ontvangen.

Het is de bedoeling binnen afzienbare termijn ook alle overige wetten die nadere voorwaarden stellen voor de afhandeling van administratieve besluiten onder de loep te nemen en eventueel via wetgeving aan te passen. Daarbij beoogt de wetgever de struikelblokken die op dezelfde wijze terugkomen in verschillende regelingen via één algemene wijzigingsbepaling aan te passen. Problemen die alleen in één bepaalde wet of regeling voorkomen, worden via een afzonderlijke wijziging aangepakt. Op deze wijze hoopt de Duitse wetgever de enorme wetgevingsoperatie op een snelle en efficiënte wijze af te handelen. Overigens hebben de betreffende Duitse instanties al wel specifieke richtlijnen (*Verwaltungsvorschriften*) die beperkingen inhouden voor elektronische communicatie opgesteld dan wel worden deze opgesteld.

Kijkend naar het Duitse voorstel kan tenslotte nog op enkele verschillen in aanpak met het Nederlandse voorstel worden gewezen. Waar in Nederland de traditionele schriftelijke variant van een besluit bepalend is indien twee versies (een elektronische en een schriftelijke) van een besluit bestaan (dus is gekozen voor nevenschikking), laat de Duitse wetgever deze kwestie open en hangt de keuze aldus af van de bewijswaarde van beide versies, waarbij naar verwachting de gebruikte elektronische handtekening een belangrijke rol zal spelen. De Duitse wetgever maakt

¹⁰ Wel heeft de hoogste Federale administratieve rechter, *Bundesverwaltungsgericht*, een verzoekschrift middels e-mail gebaseerde service geaccepteerd (BverwG NJW 1995, 2121).

Prins, J.E.J. (2001). Het elektronische overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen.
Verschenen in: *Nederlands tijdschrift voor bestuursrecht*, (7), 187-191

eveneens geen onderscheid tussen wel of niet geadresseerde elektronische berichten.¹¹ Overigens is de uitkomst hetzelfde als nu voorgesteld onder artikel 2.3.1 lid 2 van het Nederlandse voorontwerp. Immers onder het Duitse voorstel kan elektronische communicatie uitsluitend plaatsvinden nadat een burger heeft aangegeven dat deze weg openstaat. In de praktijk komt dit erop neer dat besluiten of bekendmakingen die niet zijn gericht tot een of meer geadresseerden niet uitsluitend langs elektronische weg kunnen geschieden omdat het ondenkbaar is dat alle burgers hebben aangegeven prijs te stellen om een elektronische communicatie. Opvallend in dit verband is wel de regeling in paragraaf 5, artikel 6 van de *Informationsfreiheitsgesetz* van Schleswig-Holstein. Daarin wordt met betrekking het beschikbaar stellen tot overheidsinformatie bepaald dat het een overheidsorgaan is toegestaan deze informatie uitsluitend via Internet toegankelijk te maken.

6. Nadere richtlijnen voor betrouwbare elektronische communicatie

Een belangrijke doelstelling van de wetgevingsprojecten in Noorwegen en Duitsland is tevens duidelijk te maken welke nadere eisen worden gesteld aan de elektronische afhandeling van overheidsbesluiten. Deze nadere eisen worden gesteld om deze nieuwe vorm van communicatie voldoende betrouwbaar te maken. Integriteit en authenticiteit van de communicatie dienen daarmee zeker gesteld te worden. Tevens moet via de additionele maatregelen de burger voldoende vertrouwen in de elektronische communicatie worden gegeven.

Voor wat betreft deze aanvullende eisen stellen we allereerst vast dat waar Duitsland wel gebruik maakt van de optie die de Europese Richtlijn elektronische handtekeningen in artikel 3, onderdeel 7, biedt om nadere voorwaarden aan elektronische handtekeningen te stellen bij gebruik van deze handtekeningen in de openbare sector, Noorwegen dit vooralsnog niet doet. De Noorse wetgever wil allereerst de ontwikkelingen in de praktijk afwachten en pas bij eventuele problemen de optie om zwaardere eisen aan elektronische handtekeningen te stellen inzetten.

In Duitsland wordt het vereiste van een 'duurzame verifieerbare' handtekening gesteld (dan wel een handtekening waaraan andere specifieke technische of organisatorische voorwaarden zijn gesteld) in de gevallen dat de wet momenteel het vormvereiste van een schriftelijk document stelt. Dit vereiste is nader gedefinieerd en uitgewerkt in de nieuwe Duitse wetgeving inzake elektronische handtekeningen, welke op 21 mei 2001 van kracht werd. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken is bevoegd op een later tijdstip eventueel nadere voorwaarden te stellen met betrekking tot het vereiste van een 'duurzame verifieerbare' handtekening dan wel de vereiste andere technische of organisatorische maatregelen.

In aanvulling op de voorwaarden die worden gesteld aan het gebruik van een elektronische handtekening bij de afhandeling van besluiten waar momenteel een vormvereiste voor geldt (schriftelijke vorm), introduceert de Duitse wetgever nog nadere randvoorwaarden voor alle elektronische besluiten. Ook de Noorse wetgever stelt nadere voorwaarden voor de betrouwbaarheid van de elektronische communicatie. Deze randvoorwaarden worden in zowel Noorwegen als Duitsland neergelegd in interne richtlijnen die overigens wel een bindende status hebben.

Een blik op de voorwaarden die in de voorgestelde Noorse regeling zijn te vinden laat allereerst zien dat deze nogal technologie-afhankelijk zijn geformuleerd. Zo wordt volgens de regeling een burger via een elektronisch bericht op de hoogte gesteld van het feit dat het elektronisch besluit op een bepaalde locatie is op te halen en op welke wijze toegang kan worden verkregen tot dit elektronisch depot. In het geval de burger binnen 7 dagen het betreffende

¹¹ In het Nederlandse voorontwerp wordt dit onderscheid wel gemaakt (artikel 2.3.1 lid 1, resp. lid 2 Awb).

Prins, J.E.J. (2001). Het elektronische overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen.
Verschenen in: *Nederlands tijdschrift voor bestuursrecht*, (7), 187-191

document niet elektronisch heeft opgehaald, dient het besluit alsnog schriftelijk aan de burger te worden toegezonden. Dit veronderstelt in ieder geval dat de betreffende administratieve organisatie een technische faciliteit heeft geïnstalleerd waarmee kan worden vastgesteld dat de burger het document ook daadwerkelijk uit het elektronisch depot heeft opgehaald. Opvallend is ook dat het voorstel aangeeft dat een elektronisch bericht wordt verondersteld een partij te hebben bereikt op het moment dat dit bericht is geopend. Ook hier zal middels additionele technische voorzieningen voldoende zekerheid verkregen moeten worden op welk moment precies een bericht wordt geopend.

Behalve deze nogal opvallende voorwaarden, kunnen voor Noorwegen de volgende regels worden genoemd:

- aan alle burgers en overheidsambtenaren moeten elektronische handtekeningen worden verstrekt voor hun onderlinge communicatie;
- de uitgifte van elektronische handtekeningen en de daarbij behorende voorzieningen moet aan de markt worden overgelaten;
- er komt een permanent comité voor de evaluatie van e-government systemen alsmede de coördinatie van de inzet van elektronische handtekeningen;
- er worden geen nadere voorwaarden voor beveiliging gesteld. De mate van noodzakelijke beveiliging van de elektronische communicatie wordt aan het oordeel van de betreffende overheidsdienst overgelaten, waarbij mede gelet moet worden op de aard en de inhoud van de communicatie;
- indien de gebruiker bij de elektronische communicatie niet aan de gestelde beveiligingsvereisten voldoet, kan de betreffende overheidsdienst deze communicatie weigeren;
- de overheidsdienst dient zorg te dragen voor encryptie-faciliteiten dan wel andere adequate faciliteiten om de privacy en vertrouwelijkheid rondom de elektronische communicatie te waarborgen. De overheidsdienst moet de betreffende partij waarmee het elektronisch communiceert hiervan op de hoogte stellen;
- indien een binnenkomend geëncrypt bericht niet kan worden ontsleuteld, dient dit bericht te worden afgewezen.
- de elektronische communicatie dient, voorzien van een elektronische handtekening dan wel een ander authenticatiemiddel, te worden gearchiveerd in combinatie met eventuele aanvullende informatie welke nodig is om de betrouwbaarheid van het bericht gedurende een bepaalde periode te garanderen.

Zoals gezegd kent men ook in Duitsland aanvullende voorwaarden. Opvallend daarbij is wel dat deze - in zogenaamde *Dienstanweisungen* of *Verwaltungsvorschriften* opgenomen – vereisten nogal technologie afhankelijk zijn geformuleerd doordat ze specifiek op e-mail zijn toegespitst. Het is de verwachting dat de *Dienstanweisungen* of *Verwaltungsvorschriften* in de nabije toekomst aangepast worden in het licht van de wetswijzigingen van de VwVfG. Momenteel zijn in de *Dienstanweisungen* of *Verwaltungsvorschriften* de volgende aanvullende eisen te vinden:

- iedere overheidsinstantie dient te beschikken over een e-mail-faciliteit alsmede een individueel e-mail-adres voor iedere ambtenaar;
- de e-mail-box moet iedere dag worden geleegd;

Prins, J.E.J. (2001). Het elektronische overheidsbesluit: buitenlandse ontwikkelingen.
Verschenen in: *Nederlands tijdschrift voor bestuursrecht*, (7), 187-191

- als algemene regel waarop een elektronisch bericht geacht wordt te zijn ontvangen, is het moment zodra het daadwerkelijk ontvangen dan wel opvraagbaar is. Voor wat betreft een overheidsbesluit geldt een andere regel: deze wordt geacht te zijn ontvangen de dag nadat het elektronisch besluit door de overheidsinstantie is verzonden (“Ein Verwaltungsakt, der elektronisch uebermittelt wird, gilt am Tage nach der Uebermittlung als bekannt gegeben”);
- ten aanzien van binnenkomende communicatie geldt dat het moment van ontvangst moet worden geregistreerd;
- een overheidsorgaan heeft de plicht om e-mails en communicatie die niet bij de juiste ambtenaar binnenkomt naar de juiste ambtenaar door te sturen;
- e-mails dienen zo spoedig mogelijk te worden vernietigd, met uitzondering van de e-mail welke dient te worden bewaard op grond van de archiefwet dan wel andere doeleinden waarvoor een meer permanente bewaring noodzakelijk is;
- elektronische communicatie welke gegevens bevat die onder het wettelijk regime inzake de bescherming van persoonsgegevens vallen, dient te worden geëncrypteerd.;
- de afzender van een elektronisch bericht dient van de ontvangst daarvan door de overheidsorganisatie op de hoogte te worden gesteld;

7. Afsluiting

Uit het bovenstaande kan als korte afsluitende conclusie worden afgeleid dat er behalve Nederland nog andere landen zijn waar de wetgever momenteel de noodzakelijke voorwaarden tracht te scheppen om het overheidsinstellingen mogelijk te maken hun besluiten op elektronische wijze af te handelen. Daarbij blijken de ontwikkelingen in Noorwegen en Duitsland de meeste overeenkomsten te vertonen met de Nederlandse situatie. Met name de Duitse aanpak vertoont grote gelijkenis met de werkwijze in ons land. Beide landen opteren ervoor om in de algemene wettelijke regeling inzake administratieve procedures ook het bestaan van een elektronisch overheidsbesluit te erkennen. Behalve een dergelijke erkenning, blijkt het tevens noodzakelijk nadere maatregelen te introduceren voor het genereren van voldoende vertrouwen in de elektronische overheidsbesluiten. In Duitsland zijn op uitvoeringsniveau al enkele voorbeelden te vinden van richtlijnen waarin deze nadere maatregelen expliciet zijn neergelegd. Daar de Nederlandse wetgever momenteel nog geen concrete voorstellen op tafel heeft gelegd voor dergelijke maatregelen, is het zaak op dit punt bij onze oosterburen te rade te gaan.